

УДК 76(092)(477.87) В. Касіян
М 93

Микола МУШИНКА,
*доктор філологічних наук, професор,
іноземний член
Національної академії наук України,
м. Пряшів, Словаччина*

ЗВ'ЯЗКИ ВАСИЛЯ КАСІЯНА ІЗ ЗАКАРПАТТЯМ ТА ЙОГО ДИПЛОМНА РОБОТА

Мушинка М. І. Зв'язки Василя Касіяна із Закарпаттям та його дипломна робота. Найвизначніший український графік ХХ ст. Василь Касіян (1896-1976) від 1918 року майже до самої смерті підтримував тісні стосунки із Закарпаттям. Навчався у Празі під керівництвом проф. Макса Швабінського, який зобразив трагедію України й віру в її воскресіння. У 1945-1946 роках сприяв заснуванню т. зв. «Академії мистецтв» (художньо-промислового училища) в Ужгороді – предтечі нинішньої Закарпатської художньої академії.

Ключові слова: Василь Касіян, Макс Швабінський, Академія образотворчого мистецтва у Празі, соціальна графіка, соціалістичний реалізм, Закарпаття, українці Праги.

Мушинка М. И. Связи Василия Касияна с Закарпатьем и его дипломная работа. Крупнейший украинский график ХХ в. Василий Касиан (1896-1976) с 1918 года почти до самой смерти поддерживал тесные отношения с Закарпатьем. Учился в Праге под руководством проф. Швабинского, который изобразил трагедию Украины и веру в ее воскресения. В 1945-1946 годах способствовал основанию т. н. «Академии искусств» (художественно-промышленного училища) в Ужгороде – предтечи нынешней Закарпатской художественной академии.

Ключевые слова: Василий Касиан, Швабинский, Академия изобразительного искусства в Праге, социальная графика, социалистический реализм, Закарпатье, украинцы Праги.

Mushynka M. I. Connections of Vasyl Kasian with Transcarpathia and his graduation thesis. The most prominent illustrator of XX century Vasyl Kasian (1896-1976) since 1918 and till his death was keeping very close relationships with Transcarpathian region. He studied in Prague supervised by Professor Maks Shvabinskyi, who depicted a tragedy of Ukraine and belief in its revival. In 1945-1946 he contributed to foundation of a so called «Academy of Art» (art industrial college) in Uzhhorod – forerunner of modern Transcarpathian Academy of Art.

Key words: Vasyl Kasian, Maks Shvabinskyi, Academy of Fine Arts in Prague, social illustrations, socialist realism, Transcarpathian region, Ukrainians in Prague.

Постановка проблеми. На 2016 рік припадають три круглі ювілеї найвизначнішого українського графіка ХХ століття Василя Ілліча Касіяна (1896-1976): 120 років від дня його народження, 90 років від здобуття ним вищої художньої освіти та 40 років з дня смерті. Про нього і його творчість написано кілька книжок та кілька десятків журнальних статей [13]. Менш відомим є факт, що цей художник мав тісні стосунки із Закарпаттям. Більше того. Він стояв біля колиски Закарпатської художньої академії, яка цього року відзначає 70-річчя від заснування. Ще один круглий ювілей. Саме зв'язкам В. Касіяна із Закарпаттям присвячена доповідь, наприкінці якої розглянемо його мабуть найвизначніший твір – «Голгофу» («Розп'яття»).

Виклад основного матеріалу. Василь Касіян народився 1 січня 1896 року в с. Микулинці нинішнього Снятинського району Івано-Франківської області у багатодітній селянській сім'ї (п'ятеро хлопців та четверо дівчат). Від дитинства мав потяг до малювання. У 1915 році, коли відступаючі частини Австро-угорської армії проходили його краєм, він вперше побачив гармату і вирішив намалювати її. При малюванні схопила юнака австрійська варта і, вважаючи його російським шпигуном, заарештувала. 17-річному юнакові загрожувала кара смерті. Лише заступництво письменника Василя Стефаника (посла Австрійського парламенту) зберегло йому життя. У 1916 році В. Касіяна мобілізували в Австро-угорську армію і після короткого вишколу направили у званні молодшого лейтенанта у марш-батальйон, дислокований на Закарпатті: спочатку в селі Луги, пізніше в с. Буштино. Тут його призначили командиром чоти переважно хорватських солдатів, а після кількох місяців відправили на італійський фронт, де він, ранений у ногу, потрапив у полон та концентраційний табір у Монте-Кассіно (поміж Римом і Неаполем). У таборі художника залучили до товариства «Українська громада», яке видавало рукописний журнал «Лаккароні». В. Касіян був його художнім редактором та ілюстратором [15]. Тут відбулися його перші художні виставки [24].

Після закінчення війни В. Касіян подався у Відень, а звідти – у табір військовополонених вояків Української Галицької Армії у Німецькому Яблоному, в якому пульсувало активне культурно-громадське життя [16: 53-62]. Тут він успішно завершив матуральні курси і з атестатом зрілості в 1920 році вступив на філософський факультет Українського вільного університету, а 1922 року – у чеську Академію образотворчого мистецтва, ректором якої був чеський (і європейський) графік Макс Швабінський (1873-1962). Саме він після успішного завершення дворічного курсу навчання (1920-1922) прийняв В. Касіяна у свій спеціальний графічний клас, який той 1926 року закінчив з відзнакою. Паралельно вчився в Українській студії пластичного мистецтва у Празі [16: 192].

Під час літніх канікул 1921 року В. Касіян відвідав на Закарпатті свого шкільного друга і виконав кілька зарисовок, з яких найвизначнішою є акварель «Селянська родина на Закарпатті» [6:192].

Влітку 1922 року художник відвідав Закарпатську Україну втретє разом із студентом архітектури Федором Кондрашенком. На цей раз за дорученням Міністерства освіти Чехословаччини вони досліджували народне мистецтво (дерев'яні церкви, світську архітектуру, сільське господарство, вівчарство, народні звичаї, обряди та інші фольклорно-етнографічні явища). Протягом трьох місяців митці пройшли через все Закарпаття – від Ужгорода до Ясіня [14:77]. Зібрані ними матеріали частково були використані на виставці «Мистецтво і життя Підкарпатської Русі» (Прага, 1924).

У празький період у центрі художньої уваги В. Касіяна була соціальна графіка: важке життя та праця робітників, безробіття, страйки тощо.

У 1927 році В. Касіян виїхав до Радянського Союзу, громадянином якого він був з 1923 року. Значну частину своїх художніх творів празького періоду він подарував Музею визвольної боротьби України у Празі. Кілька з них нещодавно було знайдено у запаснику Слов'янської бібліотеки в Празі [18:114]. Дванадцять графік В. Касіяна після ліквідації Музею визвольної боротьби України 1948 року потрапило у Музей української культури у Свиднику [3:317]. Дублетні гравюри перед виїздом в Україну він розпродав або дарував своїм друзям та знайомим. 75 естампів він 1927 року надіслав на виставку української графіки у Брюсселі [20:241].

Останньою роботою В. Касіяна, створеною на території Чехословаччини, був пам'ятник українським воїнам на військовому цвинтарі в Ліберці [18:106].

В Україні В. Касіяна було призначено на посаду викладача, пізніше – професора різних дисциплін образотворчого мистецтва в художніх інститутах Києва та Харкова. У 1937 році його (як і майже усіх західноукраїнських діячів культури, які повірили у т. зв. «більшовицьку українізацію» і виїхали «будувати незалежну Україну», було обвинувачено в українську буржуазному націоналізмі і звільнено з роботи. Від арешту та розстрілу В. Касіяна вберегла політична ангажованість його мистецтва, яка повністю відповідала вимогам соціалістичного реалізму.

У 1941 році його разом з Поліграфічним інститутом було евакуйовано із Харкова у Самарканд в Узбекистані (Середня Азія), де він працював професором до 1944 року. У Харкові усе його майно, включаючи художню творчість, в часі війни згоріло.

Ще у часі війни (1943) В. Касіян став заслуженим діячем мистецтв УРСР (1943) та народним художником СРСР (1944). Після війни його художня, політично-громадська та педагогічна творчість розгорнулася ще з більшою інтенсивністю. Він став членом Академії мистецтв СРСР (1947), Академії архітектури УРСР (1950), Героєм Соціалістичної Праці (1974), завідувачем відділу образотворчого мистецтва Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР у Києві (1955-1962), завідувачем відділу образотворчого мистецтва «Української Радянської Енциклопедії» (1959-1963), кінорежисером лауреатом Сталінської та Ленін-

ської премій, депутатом Верховної Ради трьох скликань (1947-1975), головою Спілки художників України (1962-1968) тощо [17: 425-426]. Його художня спадщина охоплює понад 10 000 гравюр, між ними є п'ять видань «Кобзаря» Т. Г. Шевченка, за оформлення яких він став першим художником в Україні – лауреатом Державної премії ім. Т. Шевченка (1964).

Крім Шевченка, В. Касіян ілюстрував твори Василя Стефаника, Івана Франка, Ольги Кобилянської, Лесі Українки, Михайла Коцюбинського, Марка Черемшини, Олеса Гончара, Павла Тичини, Максима Рильського та десятків інших письменників.

Важливе місце у його творчості займають плакати, портрети, ескізи. Повною даниною добі є його «соціалістична виробнича тематика»: цикли: «В країні Рад», «Дніпробуд», «Київські метробудівники», «На колгоспних полях», «Більшовицькій врожай» тощо. Та й вони не позбавлені «касіянівської» романтики.

Після приєднання Закарпаття до Радянської України 1945 року відновилися і зв'язки Василя Касіяна з цим краєм. У серпні 1945 року він, як заступник голови Спілки художників України, разом з художником Миколою Глущенком прибув в Ужгород, щоб налагодити творчі й організаційні зв'язки з митцями Закарпаття, головним чином, допомогти створити обласну організацію Спілки художників України, організувати систему закупок творів мистецтва, влаштувати виставки в музеях тощо.

Центральною темою їх подорожі було заснування художнього училища, яке Василь Ілліч обіцяв підтримати у Міністерстві освіти УРСР. Свою обіцянку він дотримав: Ужгородське училище художнього та декоративного мистецтва (первісна назва – «Художня академія») завдяки його сприянню було засноване 1946 року.

Ось як описує цей історичний візит В. Касіяна на Закарпаття художник Андрій Коцка:

«Ми відразу зустрілися з Василем Касіяном, як рідні брати [...]. Василь Касіян приїхав на Закарпаття, як додому, бо добре знав і любив наш край. [...] А справ було багато і Василь Касіян старався заповнити працю кожний день. Разом з Миколою Глущенком вони відвідали вдома майже всіх ужгородських і мукачівських художників, познайомилися з їх творами в музеї, оглянули монументальні розписи Йосипа Бокшая. І одночасно вони встигали самі багато малювати – тоді Василь Ілліч виконав аквареллю краєвиди Ужгородського замку, види Ужгорода, зірваний міст на річці Уж, пейзаж, а також робив зарисовки різних типів людей. Тоді ж у моєму домі Касіян зустрівся з колишнім командиром партизанського з'єднання Василем Русиним і там намалював портрет героя. Я познайомив Василя Ілліча також з головою Народної Ради Закарпатської України Іваном Туряницею, і наш київський гість побував у його резиденції й виконав портрет» [14: 76-77].

Полагодивши службові справи, київські гості в товаристві закарпатських художників вирішили здійснити творчу подорож по Закарпаттю. Учасник подорожі Андрій Коцка про це пише: «Нас було

кілька: Василь Касіян, Микола Глуценко, Йосип Бокшай, Федір Манайло, Адальберт Ерделі, Адальберт Борецький і я. Вирушили ми в дорогу вантажною машиною, яку нам запропонував генерал Колдубов – герой битви за Карпати. Машина на той час була справжньою розкішшю, адже минуло всього кілька місяців після закінчення війни, яка принесла стільки лиха на нашу землю. Поїздки ми розраховали на три тижні, а маршрут склали так, щоб була змога зупинитись у знайомих нам людей і щоб наші гості побачили все Закарпаття: Мукачеве, Берегове, Виноградів, Хуст, Тячів, Тересва, Рахів, Міжгір'я, Усть-Чорна. Погода була прекрасна, лише інколи падали невеликі дощі, але брезент над машиною надійно захищав нас. Спали ми, де доводилось, – і в сільській хаті, і на оборозі, і в школі – і всюди нам було добре. А головне, ми багато малювали. Усі мали однакові великі альбоми і замальовували усе, що нас захоплювало: красу природи, людей і околиці, величаві обійстя, береги рік, левади в Нижніх Воротях, ранок у Требушанах, замок у Хусті, шлях на Воловець, краєвиди в Брустурах і біля Говерли, рахівських лісорубів [...]. Касіян був прекрасним рисувальником. Я бачив, як він захоплено працював і ще й нас заохочував до праці. Робота поруч з ним ставала справжньою школою, бо ми бачили в його особі великого художника. Відвідали ми тоді і ті місця, де Василь Ілліч бував влітку 1922 року. Багато чого за цей час змінилось на краще, а в деяких селах художник уже не застав пам'яток архітектури та мистецьких розписів – вони були або зруйновані війною, або потерпіли від байдужих господарів чи невмілих реставраторів. Подорож була цікава. Ми повернулися додому з незабутніми враженнями і новими творами» [14:77-78].

Сім творів В. Касіяна з цієї подорожі, переважно зарисовки олівцем, разом з двома – кольоровим офортом та аквареллю з 1921-1923 років – Ярема Гоян вперше опублікував у книзі «Воскреснемо!» [5: 65,145, 165, 172, 192, 206, 240, 275, 286].

Після закінчення подорожі київські гості порадили закарпатським художникам підготувати добірку картин для Всеукраїнської художньої виставки в Києві, запланованої на переддень 28 річниці Жовтневої революції 1945 року. В. Касіян був головою оргкомітету виставки. Картини були своєчасно вислані, однак залізниця доставила їх у Київ із запізненням, і на виставку вони не потрапили. Роботи прямо з Києва відправили на Всесоюзну художню виставку в Москву, відкриту в січні 1946 року. Там вони з великим успіхом експонувалися в окремому залі.

Обговорення виставки відбулося на X пленарному засіданні Спілки художників СРСР в кінці травня 1946 року за участі 50-членної делегації художників України, в якій була і чотирьохчленна делегація закарпатських художників (Адальберт Ерделі, Федір Манайло, Адальберт Борецький та Андрій Коцка).

Зворушливою була зустріч закарпатських художників з уродженцем Закарпаття, академіком АН СРСР Ігорем Грабарем, який в Москві тоді керував роботами з реставрації пам'яток архітектури і

мистецтва [14:79]. Пізніше Ігор Грабар подарував Закарпатському краєзнавчому музею (заснованому теж за сприяння В. Касіяна в червні 1945 року) 50 своїх живописних та графічних творів [19].

Уп'яте Василь Касіян прибув на Закарпаття 1965 року як голова Спілки художників України, разом з великою групою московських, київських і львівських художників. Вони повторили подорож 1945 року, на цей раз уже автобусом та на легкових машинах [14: 80].

Василь Касіян до кінця життя підтримував листовні контакти з багатьма діячами культури Закарпаття. Його близьким другом був художник Андрій Коцка, єдиний, хто опублікував спогади про взаємини з В. Касіяном [14].

Чимало друзів у нього було в Чехії. Між ними на перше місце слід поставити балетмейстра Володимира Лібовицького (1906-1984), який листувався з ним кілька років, а перед смертю подарував мені частину свого архіву, включаючи кільканадцять листів В. Касіяна до нього, писаних добірною чеською мовою й ілюстрованих орнаментами. Останні листи Касіяна писані із лікарні «Феофанія» під Києвом.

У післявоєнний період В. Касіян двічі відвідав Чехословаччину. Вперше у вересні 1958, аби привітати свого учителя Макса Швабінського з 85-річчям від дня народження та 65-літтям творчої діяльності. Цей візит митець описав у ґрунтовній статті «Художник сонця і життя», присвяченій ювілею Макса Швабінського [10:151-160].

Вдруге Василь Касіян приїхав до Чехословаччини 1965 року і побув тут кілька тижнів. Гідом була йому Бланка Стеглікова, яка про його візит згадує: «Під час цих відвідин я мала змогу багато розмовляти з Василем Іллічем, була для нашого шановного гостя гідом у столиці і в поїзді до південної Чехії. Я бачила, з яким хвилюванням входив видатний графік до своєї альма-матір – Академії мистецтв, де минули його незабутні студентські літа і відкривався шлях у велике мистецтво [...]. Була гарна літня пора, ми п'ятого серпня 1965 р. поїхали в південну Чехію – до гуситського табору, до Південночеської галереї Алеша в Глибокій, до Ческе-Будейовиць, де відвідали графіка Кароля Штеха, і до Ческо-Крумлова» [22:150].

У 1972 році у південночеських містах Чеське Будейовице та Пісек відбулися персональні виставки творів Василя Касіяна, на яких було представлено 91 графічний твір: 57 із його празького періоду, 34 – з радянського. Кураторці виставки Бланці Стегліковій вдалося із матеріалів чеських галерей та приватних колекцій укомплектувати основну частину творчості празького періоду, яка в Радянському Союзі в 1943 році безслідно пропала [21].

Напружена графічна, педагогічна та громадсько-політична робота Василя Касіяна не могла не відбитися на його здоров'ї. В останні роки він часто хворів і значну частину часу проводив у лікарнях, найчастіше у «Феофанії» під Києвом. Та і там він не сидів без діла. Не маючи ні паперу, ні фарб, ні

графічного станка, він крейдою малював чудові картини на бетонній стіні огорожі лікарні [5:125-127].

В. Касіян помер 26 червня 1976 року в Києві.

У 1978 році встановлено Республіканську премію його імені, а 1982 році на його батьківщині – в м. Снятин було відкрито Художньо-меморіальний музей Василя Касіяна, в якому зосереджено понад 1700 експонатів [17:426].

Свою доповідь про Василя Касіяна закінчимо розповіддю про його дипломну роботу «Голгота» (інша назва «Розп'яття») з 1923 року, виконану технікою офорту під керівництвом його учителя Макса Швабінського. Розміри 63,5×49 см. Мені її подарувала Ольга Байлук із Праги, а вона одержала твір від покійного чоловіка як весільний подарунок, куплений від автора перед його від'їздом в Україну.

У 1996 році ця картина з ініціативи посла України у Словаччині Дмитра Павличка експонувалася на виставці до 100-ліття від дня народження Василя Касіяна в «Українському домі» в Києві і була там на почесному місці – як найвизначніший твір виставки. В Україні не зберігся жоден її відбиток, бо весь архів художника, як вже було сказано, згорів при бомбардуванні Харкова 1943 року.

Офорт є відгомонам автора на політичні події після Першої світової війни й окупацію України більшовицькою Росією та Польщею, а також надією на її воскресіння. Не дивно, що в радянський період вона становила табу для дослідників. Не згадував її навіть сам автор. Я її репродукцію вперше опублікував і прокоментував в американському «Українському православному календарі» 1988 року [15:38-43]. Її репродукція була опублікована і прокоментована лише в незалежній Україні – у книзі Яреми Гояна «Воскреснемо!» [5:38-43].

У центрі картини на фоні темного неба – Ісус Христос, розп'ятий на хресті в момент, коли віддає душу Всевишньому. На хресті напис по-єврейськи, по-грецьки та по-латинськи. «Ісус Назарянин Цар Юдейський». По боках у верхній частині – два розбійники, а внизу – три групи людей. З правого боку – темні постаті веселих євреїв із спотвореними карикатурними обличчями, з-поміж яких виділяється зрадник Юда Іскаріотський, який тільки що зрозумів облудність свого вчинку і, спіймавшись за голову, тікає геть із Голготи, а задоволений первосвященик сміється з нього. У центрі картини – римські солдати, з яких один (сотник), повернений обличчям до Христа, ніби каже: «Чоловік цей справді був Син Божий» (Марко, 15, 38). З лівого боку – світлі людські постаті: омліваюча Мати Божя, яку затримує один з учнів Ісуса, її сестра, Марія Магдалина, Марія – мати Якова Молодшого та Йосифа, Саломія та кілька інших жінок і чоловіків. Усі дуже засмучені. На задньому плані – дальші людські постаті, контури міста, каравани верблюдів, пальми. Картина створена у стилі італійського ренесансу.

Світлі постаті з лівого боку здаються нам якимись знайомими. Усі одягнені у стилізоване українське вбрання – намітки, кептарики, сорочки, ша-

ровари. У деяких постатей помітні навіть вишивки на рукавах та поясі. Обличчя одної з жінок – це майже копія «Селянки з Покуття» лише з розпущеним волоссям. Так, це – мати художника з помітними п'ятьома ярусами коралів. Вусатий дядько внизу – це, напевно, батько митця, зображений і на лінориті «Тарас Шевченко» (разом з матір'ю Касіяна). А хто цей сумний юнак з кучерявим волоссям, що, упавши на коліна перед Спасителем, зложив руки до молитви і глибоко задумався? Це, без всякого сумніву, автопортрет самого Касіяна. Щоб переконатися у цьому, досить порівняти його з часто публікованим автопортретом 1926 року, виконаним також технікою офорту. Інші постаті теж, мабуть, з близького оточення художника. У лівому нижньому розі підпис: «Касіян 923».

Висновки. Отже, вищеназвані факти свідчать про те, що один з найвизначніших українських радянських художників Василь Касіян на початку свого творчого шляху мав безпосередній стосунок до релігійного мистецтва і ніколи не переставав бути патріотом України.

Оскільки Академія сьогодні святкує 70-ліття заснування, дарую до її ювілею авторський станковий естамп Василя Касіяна «Тарас Шевченко» 1960 року з власноручною дедукацією художника студентів Київського театрального інституту ім. Карпапенка-Карого Ярославу Сисаку, пізнішому директору Українського національного театру в Пряшеві.

Автопортрет
Василя Касіяна «Ой літа орел...», 1975

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА

1. *Блюміна І.* Світла людина. До 100-річчя з дня народження Василя Касіяна // Вітчизна, 1996. – № 3-4. – С. 157-160.
2. *Владич В.* Василь Касіян. П'ять етюдів про художника. – К.: Мистецтво, 1978. – 176 с.
3. *Гапак С.* Василь Касіян // Науковий збірник Музею української культури в Свиднику. – Т. 6. – Кн. 1. – Пряшів, 1972. – С. 311-317.
4. *Гоян О.* Спогади про брата // Василь Касіян. Спогади про художника. – К.: Мистецтво, 1986. – С. 48-63.
5. *Гоян Я.* (упор). Василь Касіян. Спогади про художника. – К.: Мистецтво, 1986. – 206 с.
6. *Гоян Я.* Воскреснемо. Есе. – Київ: Веселка, 2000. – 335 с.
7. *Касіян В.* Мистецька спадщина Шевченка і нове її дослідження. – К., 1962.
8. *Касіян В.* Мистецтво графіки. – Київ, 1960, 1963.
9. *Касіян В.* Нариси історії українського мистецтва. – К., 1966.
10. *Касіян В.* Про мистецтво. Вибрані статті. – К.: Мистецтво, 1970. – 279 с.
11. *Касіян В.* Автопортрет. – К., 2004.
12. *Конечна Т.* (ред.). Гравюри Василя Касіяна. – Москва, 1968. – 120 с.
13. *Костюк С.* *Василь Касіян:* Бібліографічний покажчик. Львівська наукова бібліотека АН УРСР. – Львів, 1976. – 166 с.
14. *Коцка А.* Він любив Закарпаття // Василь Касіян. Спогади про художника. – К.: Мистецтво, 1986. – С. 76-80.
15. *Мушинка М.* Василь Касіян, яким ми його не знаємо // Український православний календар. – Саут-Бавнд-Брук (США), 1988. – С. 150-155.
16. *Наріжний С.* Українська еміграція. – Прага, 1942. – 604 с.; 2 вид. – Львів, Кент, Острог, 2008.
17. *Нестеренко П.* Касіян Василь Ілліч // Енциклопедія сучасної України. Т. 12. – Київ, 2012. – С. 425-426.
18. *Пеленська О.* Український портрет на тлі Праги. Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині. – Нью-Йорк – Прага, 2005. – 222 с.
19. *Пеняк С.* Зкарпатський краєзнавчий музей: путівник. – Ужгород, 1968.
20. *Petišková D.* (ed.). *Ukrajinské výtvarné umění v meziválečném Československu. K 80. výročí založení Ukrajinského studia výtvarných umění v Praze.* – Slovanská knihovna. – Praha, 2005. – 336 s.
21. *Stehlíková B.* *Vasyl Kasijan: Výstava grafického díla.* Katalog. – České Budějovice, listopad – prosinec 1972 a Písek, prosinec 1972 – leden 1973. – Alešova Jihočeská galerie, 1972. – 30 s.
22. *Стеглікова Б.* Василь Касіян у Празі. Див. поз. № 5. – С. 149-158.
23. *Toman M.* *Kasian Vasyl* // *Nový slovník československých výtvarných umělců.* – Praha, 1947. – S. 317.
24. *Трофимук М.* Василь Касіян. Драма на дві дії // Збруч, Тернопіль, 7. 5. 2016 <http://zbruc.eu/node/46260>
25. *Чабаник В.* Учитель. (До 105-річчя від дня народження В. І. Касіяна // Українська академія мистецтва: Дослідні та науково-методичні праці. Вип. 8. – К., 2001.
26. *Швабінський Макс.* Касіян був відмінним учнем // Василь Касіян. Спогади про художника. – К.: Мистецтво, 1986. – С. 172-173.
27. *Шпаков А.* Василь Ільич Касіян. – Київ, 1960

*Стаття надійшла до редколегії
10 травня 2016 р.*